

Ali Şükrü Bey (1884- 1923)

Ali Şükrü Bey **KAYNAK:** Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi**

1884 (1300) yılında Trabzon'un Beşikdüzü ilçesinde (1894'e kadar Görele'ye, bu tarihte Vakfıkebir'e bağlanan o zamanki adıyla Şarlı bucağında) doğdu. Babası Bahriye Kolağası Reiszâde Hafız Ahmet Efendi, annesi Sadbek Hanım'dır. İlköğrenimini Trabzon'da tamamladıktan sonra 1898'de Heybeliada Bahriye mektebine girdi. 1902'de Harbiye sınıfına geçti. 1903 yılında eğitim için İngiltere'ye gönderildi. Başarılı bir öğrenci olan Ali Şükrü Bey, kurmay sınıfına ayrıldı. 26 Şubat 1904 tarihinde de Mekteb-i Fünun-ı Bahriye'nin güverte bölümünden, Bahriye Erkan-ı Harbiye Mülazımı (Bahriye Kurmay Teğmeni) olarak sınıf üçüncülüğü derecesiyle mezun oldu. 1904'te teğmen rütbesiyle Deniz Kuvvetlerine katıldı. Heybetnüma okul gemisindeki güverte mühendisliğinden sonra çeşitli gemilerde seyir subayı yardımcısı olarak görevlendirildi. 29 Ekim 1905'te rütbesi, Bahriye Kurmay Üsteğmenliğine yükseltildi. 3 Eylül 1907'de Mesudiye Zırhlısı seyir subayı yardımcılığına atandı.

Sultan II. Abdülhamid'e karşı Meşrutiyet fikrinin savunucusu olarak İttihatçıları destekledi. **31 Mart olayı**nda Hareket Ordusu İstanbul'a gelirken donanmanın orduya yardımını örgütleyenler arasındaydı. Meşrutiyetin ilanından sonra Deniz Kurmay Başkanlığında görevli iken 19 Temmuz 1909'da kurulan "Donanma-yı Osmani Muavenet-i Millîye Cemiyeti"nin 28 kişilik idare heyetinde Bahriye **Erkan-ı Harbiye** Mülazımı olarak yer aldı. Donanma Cemiyetindeki faaliyeti ve Cemiyetin yayın organı olarak 14 Mart 1910'da yayın hayatına başlayan *Donanma* dergisindeki yazıları ile dikkat çekti.

27 Nisan 1911'de yüzbaşı oldu. Bu arada Sultaniye, Orhaniye Gemileri, Yarhisar Torpidosu ve Nevşehir Gambotunda seyir subaylığı yaptı. Donanma Cemiyeti tarafından nakliye gemileri almak için Almanya'ya gönderildi. Çanakkale Savaşı'nda kullanılan mayınların Berlin'den temin edilmesinde, Reşid Paşa, Midhat Paşa ve Giresun gemilerinin alınmasında hizmetleri oldu. Yine donanma adına gemi satın alma işlemleri için gittiği Liverpool'da Deniz Hukuku Profesörü Zibel'den özel dersler aldı. Buradaki bazı siyasi cemiyetlerle de irtibat kurdu. Bu sıralarda İtalya ile

Trablusgarp Savaşı olduğundan *Liverpool Times*'ta yazdığı makalelerle Türkler lehinde bir hava oluşturmaya çalıştı.

Ülkeye döndükten sonra Deniz Müzesinde çalışmaya başlayan Ali Şükrü Bey, görevinden istifa etmek istedi fakat Balkan Savaşları nedeniyle istifası kabul edilmedi. 13 Haziran 1914 tarihinde askerlikten istifası gerçekleşti. Donanma Cemiyeti ile ise ilişkisini sürdürdü. Bâb-ı Âli Caddesi'nde "*Ayyıldız Pazar*" adlı bir kütüphane-kırtasiye dükkânı açtı ve *İdman* adlı spor dergisinin yazar kadrosuna katıldı. Savaşın sonlarına doğru yine aynı caddede kendi adını taşıyan bir matbaa (Ali Şükrü Bey Matbaası) kurdu. Eserler yazdı, çeviriler yaptı.

Gündoğuşu 1 Nisan 1335

Ali Şükrü Bey, Donanma Cemiyeti çatısı altında ülkesi adına yararlı çalışmalar yapmıştır. Halkın Türk donanmasına yardımını temin etmek üzere 1914 yılının şubat ayında Cemiyet üyesi olarak Trabzon'a gönderildi. Yine Cemiyet adına 1918'in haziranında ticaret gemisi satın alma işlemleri için Romanya'ya gitmiş kısa bir süre sonra da (7 Eylül 1918) bu Cemiyetteki görevinden ayrılmıştır. Mütareke döneminde İttihatçılara karşı oluşan havadan Donanma Cemiyeti de payını alacak ve bu oluşum 1 Şubat 1919 tarihinde Meclis-i Vükela kararıyla kapatılacaktır. Ali Şükrü Bey İstanbul'da basın yayın faaliyetlerini sürdürdüğü bu dönemde "*Gündoğuşu*" adında kısa ömürlü (1 Nisan-22 Mayıs 1919) bir dergi çıkartmıştır.

Mütareke döneminde siyasî faaliyetleri ile de dikkat çeken Ali Şükrü Bey, Millî Kongre'ye katılmış ve bağlantıya geçtiği **Karakol Cemiyeti**'ne çeviri, beyannamelerin yazılması ve İstanbul'dan Anadolu'ya silah ve cephane sevkiyatında çalışmak gibi yararlı faaliyetleri olmuştur. İlyas Sami Bey ve Binbaşı Osman Bey ile birlikte Trabzon'a giden Ali Şükrü Bey, gerek verdiği konferanslarla gerek teşkilatçılığıyla buradaki örgütlenme faaliyetlerinde aktif olarak görev aldı.

Osmanlı Mebusan Meclisinin son döneminde seçilen altı Trabzon milletvekili arasında (Ali Şefik Bey, Ali Şükrü Bey, Eşref Bey, Hasan Hüsnü Bey, Hüsrev Bey, Muhtar Bey) yer alan Ali Şükrü Bey'in mazbatası, 9 Şubat 1336 (1920) tarihli Meclis oturumunda onaylandı. Meclis-i Mebusanda faaliyetleri arasında, **Misâk-ı Millî**'nin kabulünde rol oynaması, matbuata uygulanan sansür nedeniyle 16 Şubat 1336 tarihli oturumda Dâhiliye Nezaretine sözlü soru yöneltmesi, "*Vilâyat-ı müstahlasa aşarının iki sene müddetle affına*" ve "*Kanunu n Heyet-i Umumiyyesi tâyin-i esâmî ile reye konulduğu zaman red edenlere ait fark-ı muhassasatın mensup oldukları vilâyetler eytâmına terkinin taht-ı karara alınmasına*" dair kanun teklifleri vermesi gösterilebilir.

Ali Şükrü Bey, Meclisin dağılmasından sonra **Mehmet Akif Bey (Ersoy)** ile birlikte araba, at ve Geyve'den dekovil ile 18 günde Ankara'ya gelerek 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulunmuş, Trabzon mebusu olarak da bu mecliste yer almıştır. İlk önergesini (*İntihap edilecek İcra Vekillerinin muvakkat olmasına ve kati seçimin teşkilâtı idariye programının kabulünden sonra yapılmasına dair tahrir*) 25 Nisan 1920'de veren Ali Şükrü Bey, Mecliste Dışişleri, İrşad, Anayasa, Millî Savunma, Millî Eğitim ve İctüzük komisyonlarında çalıştı. 28 Nisan'da önerdiği 6 maddeden oluşan Men-i Müskirat (İçki Yasağı) Kanunu 14 Eylül 1920'de kabul edildi. Yine suistimallerin yasaklanması ve bu yolla elde edilen servetlerin geri alınmasına, "Memurinin usulü muhakemesi hakkında" ve "Umum zabitan ve

mensubun askeriye seyyanen birer nefer tayını zammına” dair teklifleri vardır.

Ali Şükrü Bey’in dinî ve millî hassasiyetlerinin ne kadar yüksek olduğu ve bunları ön planda tuttuğu, sözlerinden ve faaliyetlerinden anlaşılmaktadır. Millî ruhun uyandırılması için Sultan Ahmet’teki mitingün düzenlenmesinde rol oynamış, halkı Millî Mücadele’ye çekmek için konferanslar vermiş, vatan kavramının önemini vurgulamış, millî hâkimiyetin esas olduğunu kabul ve beyan etmiştir.

Sebilürreşad, 24 Eylül 1337

Kütahya-Eskişehir Muharebeleri’nden sonra Yunan ordusunun Ankara’ya yaklaşması üzerine Meclisin Kayseri’ye taşınması gündeme gelmişti. Sonra erteleme kararı verilmiş fakat ailelerle Meclise ait bazı eşyaların Kayseri’ye gönderilmesi kararlaştırılmıştı. Ali Şükrü Bey, karşı çıkmakla birlikte Kayseri’ye gitti. Kayseri Ulu Camide verdiği vaazda halka hitap ederek, tüm olumsuzluklara rağmen Milli Mücadele’nin sonuca ulaşacağına dair inancını dile getirdi. Müslümanlığın sadece namaz ve oruçtan ibaret olmadığını, bir bütün olduğunu, dinin siyasi ve toplumsal birçok görev emrettiğini söyledi. “İşte bu vezaif-i ictimaiyenin birisi, icabı halinde cihad etmektir” sözleriyle halkı cihada davet etti.

Bu hutbe Sebilürreşad dergisinin 24 Eylül 1337 (1921) tarihli ve 490 numaralı sayısında “Kayseri Ulu Caminde Trabzon Mebusu Ali Şükrü Beyefendi tarafından irad olunan mühim hitabe: Anadolu’nun Büyük ve Mukaddes Cihedi” başlığı ve alt başlığı altında yayımlanmıştır.

Sosyal konulara olan ilgisi ile de dikkat çeken Ali Şükrü Bey, halktan toplanacak vergilerden asker ve fakir halkın muaf olmasına dair teklif vermiş, kömür madenlerinde çalışan işçilerin çalışma ve yaşam şartlarının düzeltilmesini ve savaş sonrası büyük muhacir kitlelerinin toplandığı Trabzon ve Doğu Anadolu’daki fakir halktan aşar vergisi alınmamasını savunmuş, bütçe açığını kapatmak için memur maaşları yerine gerekirse milletvekillerinin maaşlarından kesinti yapılmasını önermiştir. Söylemlerinden kültürel konularda ilmî bir bakış açısına sahip olduğu anlaşılan Ali Şükrü Bey, yabancı dildeki önemli eserlerin Türkçeye çevrilmesini desteklemiştir.

Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun kurulmasından sonra muhalefetteki II. Grupta yer alan Ali Şükrü Bey, Meclisin en aktif milletvekilleri arasındaydı. Hemen her konuda söz alarak kürsüde hükûmete yönelik eleştirilerde bulundu. 5 Ağustos 1921 tarihli **Başkumandanlık Kanunu**’nu destekledi. Fakat uzatılması ile ilgili tasarılar Meclise geldiğinde Meclisin teşri faaliyetlerinin bir kısmının Başkumandanlığa verilmesinin artık gerekli olmadığını savundu: “*Böyle bir kanunla yani Meclisin böyle bir devirde hukuku teşriyesini, hatta icrayesini ufak bir nebze bile olsa gasp ve tahdit edecek bir kanuna bu gün lüzum yoktur. Fakat o gün lâzım idi.*”

Mecliste 37’si gizli oturumlarda olmak üzere 183 konuşma yaptı, 6 soru önergesi verdi. Bu önergeler şunlardır: “*Bir millî muhafız müfrezesi teşkili*”, “*İntihap edilecek İcra Vekillerinin muvakkat olmasına ve intihabı katînin teşkilâtı idariye programının kabulünden sonra yapılması*”, “*Hariciye Vekili’nin okuduğu protesto nameyi memleketin menafime muvafık göremediğinden Nebizâde Hamdi Beyin sual takririnin istizaha kaydedilmesi*”, “*Seferberlik ve Cephe zammı Kanununu muadil Kanunun tefsirine dair*”, “*Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti hakkında 11 maddelik istizahına dair*”, “*Trabzon*

asayışı hakkında Dâhiliye Vekâletinden sual takriri”.

Ali Şükrü Bey, Millî Mücadele’ye sonuna kadar inanmıştı. **Lozan Barış Konferansı** sürecinde yaşanan problemlere karşı verilen mücadelenin büyüklüğünü hatırlatmış ve tavizsiz bir tutum izlenmesi gerektiğini gerekirse de savaşa devam edilmesini savunmuştur: *“Bendeniz diyorum ki... bizim tarihimizde birçok muzafferiyeti askeriye vardır. Fakat en mühim muzafferiyet de budur. Dünyada muhik bulunduğu şerait istisna edilirse bunda büyük muzafferiyet mevcut değildir... Öyle bir muzafferiyettir ki nakliyatı askeriye için kağnısı elinden alınmış, merkebi elinden alınmış, oğlu cephede harbe iştirak etmiş karlar içinde bendeniz kendi gözümle gördüm. Yalın ayak kar içerisinde sırtında cephan taşımıştır. Bu harp bunların fedakârlığı neticesinde kazanılmıştır. Bendeniz isterdim biz bu muazzam zaferden azami istifadeyi temin etmeli idik. Maatteessüf edemedik ve edemiyoruz...”. 28 Ocak 1923 tarihli gizli celse oturumunda bunları söyleyen ve Lozan’da **İsmet Paşa**’nın çabasını takdir ettiğini de belirten Ali Şükrü Bey, heyetteki diğer isimlerin özellikle de **Ahmet Ferit (Tek) Bey**’in ise hatalar yaptığı düşüncesindeydi: *“Ferit Beyin ne kadar müşkül mevkie soktuğunu görsünler ve bin netice bundan bizim ne derece mutazzarır olduğumuzu görsünler. Ferit Bey müttefiklere meydan bile okumuştur. Eğer meydan okumak lâzım gelseydi İsmet Paşa’nın salahiyeti daha fazla idi...”*. Ali Şükrü Bey, İngiltere’nin tarihte ilk defa Türk-İslam ulusu tarafından mağlubiyete uğratıldığı fakat konferansın uzamasının sadece İngilizlere hizmet ettiği görüşündeydi. Ona göre hükûmet, askerî durumu ve tüm olasılıkları iyice değerlendirerek savaş ya da barış üzerinde bir karara varmalıydı: *“Ben ne vaziyeti askeriye ve ne de vaziyeti maliyeyi layıkıyla bilirim ve ne de vaziyeti siyasiyeyi bilirim... Bunu bilecek olan mütehassis makamâtı âliyedir. Onları birer muvazene, terazi yapmadıkça burada şöyle yapın, böyle yapın demeye salahiyetim yoktur ve doğru bir iş değildir... Rica ederim, bunları tenvir buyursunlar.”**

Ali Şükrü Bey, Lozan görüşmelerinde Türk heyetine ilişkin eleştirilerini sürdürünce 6 Mart’ta yapılan gizli görüşmelerde **Mustafa Kemal Paşa** ile aralarında kısa bir söz düellosu yaşandı. Mustafa Kemal Paşa, Lozan heyetini müdafaa ederken Ali Şükrü Bey, eleştirdi. Mustafa Kemal Paşa, ona *“Bir haftadır söylüyorsunuz, memleketi zarardide ediyorsunuz.”* deyince Ali Şükrü Bey, *“Kimseyi ithama hakkınız yoktur”* sözleriyle Mustafa Kemal Paşa’ya tepki göstermiştir. Meclis oturumunu yöneten **Ali Fuat Paşa (Cebesoy)**, gergin havanın tutanaklara geçmeyen bazı ifadelerle birlikte hem oturum sırasında hem de oturumdan sonra devam ettiğini hatıralarında belirtmektedir. Bu gerginliğin tanıklarından birisi de “Milis Yarbay” rütbesi verilerek hem Mustafa Kemal Paşa’yı hem de Meclisi korumakla görevlendirilen **Topal Osman Ağa**’ydı.

Son faaliyetlerini 24 Mart 1923 tarihli gizli ve açık oturumlarda yaptı. Açık oturum tutanaklarına göre *“Makamı Hilâfete mahsus sancağa dair” İcra Vekilleri Heyeti* Riyasetine bir takrir verdi. Kapalı oturuma ise kendisinin teklifini verip kabul edilen Men-i Müskirat Kanunu’nun bir süreliğine takipsiz bırakılmasına dair Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey’in teklifi üzerine konuştu. Yine sözünü sakınmadı: *“Bu memleketin bence üç senelik şerefini haysiyetini kırmıştır. Lüzumu var mı idi, yok mu idi. Hiç münakaşa etmeyeceğim”*.

26 Mart 1923 gününden sonra Ali Şükrü Bey, bir daha gözükmedi. Aramalar yapıldı fakat bulunamadı. 29 Mart 1923 Perşembe günkü celsede Ali Şükrü Bey’in kaybolması üzerine müzakere açıldı. Yine II. Grubun önemli isimlerinden Erzurum Milletvekili **Hüseyin Avni Bey** söz aldı, iki gündür Ali Şükrü Bey’in kayıp olduğunu ve hükûmetin bulamadığını söyledi ve ekledi *“Ya siyasi ise efendiler! Ya siyasi ise? Demek ki bu memlekette her hangi bir fikrin serdarı ölecektir. Hiçbir zaman ölmez...”* Hükûmet adına Hüseyin Rauf (Orbay) Bey bilgilendirmeyi yaptı. Salı gecesinden itibaren Ali Şükrü Bey kayıptı, çarşamba günü hükûmetin bundan haberi olmuştu ve derhâl adliye, inzibat güçleri olayla ilgili

görevlendirilmişlerdi. Hüseyin Avni Bey'in hükûmeti âdeta töhmet altında bırakacak şekildeki sözlerine ise "Siyasi cürüm veya âdi cinayet diye tasavvur buyurdular. Bunları şu veya bu diyebilmek için hür ve serbest hareket eden Adliyenizin kararına intizar etmek en doğru tarik olur" dedi. **Rauf Bey**, hükûmetin büyük bir hassasiyetle tüm imkânlarını kullanarak bu meseleyi araştırdığını söyledi. 31 Mart günü yapılan oturumda Lazistan mebusu Necati Efendi, Ali Şükrü Bey meselesiyle ilgili hükûmetin Meclisi bilgilendirmesine dair bir takrir verdi. Bu arada Ali Şükrü Bey'in Köşk Muhafız Müfrezesi Komutanı Osman tarafından öldürüldüğü anlaşıldı.

Hükûmet adına 2 Nisan 1923 tarihli oturumda İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey, Meclisi konuyla ilgili bilgilendirdi. Rauf Bey'in açıklamasına ve Ali Fuat Paşa'nın hatıralarına göre Topal Osman, Ali Şükrü Bey'i 26 Mart günü saat 16'dan sonra adamlarından Mustafa Kaptan aracılığı ile Samanpazarı'ndaki evine (Osman Ağa'nın Ankara içinde bulunan evi) çağırarak orada boğdurtmuştu. Hava kararınca bir sandığın içine konulan ceset, (Ali Fuat Paşa'nın anılarına göre Mühye köyüne götürülerek, bazı bilgilere göre ise Köşk'ün 500-600 metre gerisinde bir çukurun içine) gömülmüştü. Kendisi de Papazın Bağı'na (Topal Osman'a verilen bağ ve bina) çekilmişti. 1 Nisan Pazar günü öğleden sonra Ali Şükrü Bey'in ölümü anlaşıldı. Ceset bulunduğu yerden alınarak Gureba Hastanesine geçici olarak nakledildi. Olayı Giresun Alayı Kumandanı Topal Osman Ağa tarafından yapılmış olabileceğine dair bir kanı belirince Mustafa Kaptan Emniyet Müdürlüğünde sorguya alındı. Kaptan, "Osman Ağa, Ali Şükrü Bey'i evine yemeğe çağırmişti. Salı akşamı, Ağa'nın emriyle, ben Ali Şükrü Bey'i eve götürdüm" şeklinde ifade verdi. Kaptan tutuklandı, aramalar başladı. Saklanması üzerine de Ali Şükrü Bey'in ölümünden Topal Osman ve müfrezesi sorumlu tutuldu. Fakat Mustafa Kemal Paşa'nın koruyucuları olduklarından yakalanmaları sorun teşkil ediyordu. Yakalanmasından bir gün önce Mustafa Kemal Paşa'nın da takip ettiği Bakanlar Kurulu toplantısında Ağa'nın Muhafız Bölükleri, Meclis Muhafız Taburu ile değiştirildi.

Suçlananlar hakkında tevkif müzekkereleri çıkartıldı. Onları tutuklamak için görevlendirilen kuvvetler, Topal Osman ve arkadaşlarının Çankaya yakınında Ayrancı bağlarında "Papazınbağı" adı ile bilinen binanın içinde olduklarını tespit etti. Teslim olması yönünde yapılan çağrıya, silahla karşılık verilince de asker, mukabele etmek zorunda kaldı. Çatışma sonucunda Osman Ağa önce ağır yaralı, birkaç yardımcısı da ölü olarak ele geçirildiler. Osman Ağa da ağır yaralı olduğundan kısa süre içinde son nefesini verdi. Çatışmada güvenlik güçlerinden de bir asker ölmüştü. Topal Osman'ın ölüsü Meclisin kararı üzerine gömüldüğü yerden (öldükleri yerde gömülmüşlerdi) çıkartıldı ve Meclisin önünde ayağından baş aşağıya asıldı ve Ali Şükrü Bey'in vefatı nedeniyle hükûmet adına Trabzon'a başsağlığı telgrafı çekildi.

Çeşitli iddialar ortaya atılan bu cinayete ilgili olarak Mahmut Goloğlu, "kara cahil" ve "adam öldürmekten zevk alan bir

yapı” benzetmesi yaptığı Topal Osman’ın tamamen kendi inisiyatifini kullanarak Ali Şükrü Bey’i Meclisteki muhalefetinden ötürü öldürdüğünü belirtir: “Mustafa kemal Paşa’ya muhalif düşüncede bulunan... Topal Osman’ın anlayışına göre kafa tutan bir kimseyi herhangi bir emir ve işaret almaya lüzum görmeden ve gözünü kırpmadan öldürebilirdi...” Hatta Erzurum Kongresi’nde Mustafa Kemal Paşa’ya muhalefet eden bir doktor, bir de yüksek mühendis iki genç hemşehrisini de öldürmek istemişti. Goloğlu’na göre onlar Ali Şükrü Bey gibi saf davranmamışlar, ilk fırsatta yurt dışına kaçarak hayatlarını kurtarmışlardı.

Ali Şükrü Bey’in ölümü üzerine hükûmetin açıklamasından sonra yakın arkadaşı Hüseyin Avni Bey, Mecliste yaptığı konuşmada hükûmetin görevini yaptığını belirtti ve bir hürriyet kahramanı olarak Ali Şükrü Bey’in yaptıklarıyla, bıraktıklarıyla unutulmayacağını söyledi: “Biliyorum, Ali Şükrü’nün mübarek kabri ebediyen bize hürriyet dersi verecektir. Ali Şükrü’nün kıymetli beyanatı tarihte en mukaddes bir yadigâr olarak kalacaktır. Bu bir feyizdir efendiler! O da hürriyet feyizidir; serpildi, serpildi efendiler! Hâkimiyeti Milliyemize rasîn direkler vurdu. Ali Şükrü, efendiler; ölmedi, Ali Şükrü... Evet! Her ölümdede hayat var, Ali Şükrü bir fert olarak öldü, fakat bir devletin hayatı hürriyetini, hayatı istiklâlini tanıttı, onu yaşantı ve o ebediyen yaşayacaktır.”

Ali Şükrü Bey’in cenazesi Trabzon’a nakledilirken I. Grup Üyesi Trabzon Mebusu Nebizade Hamdi Bey’in (Ülkümen) ve II. Grup Üyesi Rize Mebusu Ziya Hurşit Bey’in Meclis adına refakat etmelerine karar verildi. İnebolu’dan 8 Nisan 1923 tarihinde yola çıkartılan cenaze, Reşid Paşa Vapuru ile Sinop, Samsun, Ordu, Giresun limanlarına da uğrayarak Trabzon’a ulaştı. Trabzon’a getirilen Ali Şükrü Bey’in naaşı Boztepe’de toprağa verildi. Özlük dosyasında ölüm tarihi defnedildiği gün olan 10 Nisan 1339 olarak belirtilmektedir.

Tan, 25 Mart 1339

Fikirleriyle yaptıklarıyla ve inandığı doğrular uğruna verdiği mücadelesiyle Türk siyasî tarihine adını yazdıran Ali Şükrü Bey, düşüncelerini her ortamda cesaretle dile getirdi. Meclisin üstünlüğüne inandı. Tartışmaların içinde oldu. Adının ön plana çıktığı alanlardan birisi de matbuattı. Gerek söylemlerinde gerekse yazılarında kaleminin ve hitabetinin gücünü ortaya koydu. İstanbul’da adını taşıyan matbaa kurduktan sonra Ankara’da da faaliyetini sürdürdü. 19 Ocak 1923’te Ankara’da II. Grubun yayın organlığını üstlenen **Tan gazetesini** çıkardı. Mesul Müdürü İbrahim Hıfzı Bey olan gazete, haftanın 6 günü (cumartesi hariç) çıkmış ve Ali Şükrü Bey’in öldürülmesinden sonra yayın hayatına son vermiştir.

İyi derecede İngilizce bilen Ali Şükrü Bey, Emine Kamer Hanım’la evliydi. Çiftin Hatice Suha, Ahmed Hayreddin Nuha ve Ayşe Suna isimlerinde çocukları olmuştur. Ailesi **Soyadı Kanunu**’yla birlikte “Doruker” soyadını almıştır.

Zehra ASLAN

KAYNAKÇA

ALKAN, Necmettin, ÜÇÜNCÜ, Uğur, **Ali Şükrü Bey Hürriyet Uğruna 39 Yıl**, Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür ve

Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, İstanbul 2015.

ASLAN, Zehra, **Demokrat parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2017.

CEBESOY, Ali Fuat, **Siyasi Hatıralar (Büyük Zaferden Lozan'a)**, Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, Cilt 1, İstanbul 2002.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923 (I. Dönem milletvekillerinin özgeçmişleri)**, TBMM Vakfı Yayınları, No:6, Ankara.

DEMİREL, Ahmet, **Ali Şükrü Bey'in Tan Gazetesi**, 2. Baskı, İletişim, İstanbul 2017.

GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti (Millî Mücadele Tarihi-V 1923)**, Yay. Haz. Ayşe Goloğlu Soyer, 1. Baskı, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011.

Gündoğuşu, 1 Nisan 1335 (1919)

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, i:10, c:1, 16 Şubat 1336.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, i:21, c:2, 10 Mart 1336.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, i:22, c:1, 11 Mart 1336.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, i:8, c:1, 9 Şubat 1336.

OLGUN, Emel Oruç, **Ali Şükrü Bey Olayı**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Sebilürreşad, 24 Eylül 1337.

T.C. Devlet Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), HR. İD, 63/17.

T.C. Devlet Başkanlığı Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), DH. KMS, 14/8.

Tan, 25 Mart 1339.

Tan, 8 Nisan 1339.

TBMM Arşivi, Ali Şükrü Bey'in Özlük Dosyası, Numara: 408.

TBMM Gizli Celse Zaptı, İ:10, C:2, 24.3.1339 (1923)

TBMM Gizli Celse Zaptı, İ:182, C:3, 28.01.1923.

TBMM Gizli Celse Zaptı, İ:6, C:1, 6.3.1339 (1923)

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 10, c:1, 24.3.1339.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 14, c:1, 31.3.1339.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 16, c:1, 15.5.1336.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 16, c:1, 2.4.1339.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 3, c:1, 29.3.1339.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 39, c:2, 4.5.1338.

TBMM Zabıt Ceridesi, İ: 6, c:1, 28.4.1336.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM), İ:3, C:4, 25.4.1336.

ÜÇÜNCÜ, Sonay, **Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in TBMM'nin Birinci Dönemindeki Faaliyetleri**, Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2012.

Vatan, 1 Nisan 1339.

Vatan, 3 Nisan 1339.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ali-sukru-bey-1884-1923/?pdf=3865> adresinden erişilmiştir